

L'EQUIVALÈNCIA COMBINATÒRIA DE LES PREPOSICIONS *A* I *EN*

1. LES DADES

El propòsit d'aquest estudi és el d'observar el comportament de la preposició *a* especialment en aquelles funcions sintàctiques i contextos fonològics¹ on és possible veure-la alternant amb la preposició *en*. La variació que es troba (segons el dialecte i el nivell d'elocució) en l'alternança d'aquestes dues preposicions és considerable. A falta d'un estudi descriptiu general,² que a més a més inclogui la preposició *amb*, que també alterna sovint amb *en* i fins i tot amb *a*, examinaré només el que s'observa en el català oriental i a diferents nivells d'elocució.

La característica més sorprenent de l'equivalència combinatòria d'*a* i *en* és que no es dona en tots els contextos on apareix *a*. Examinem-los sumàriament i vegem en quins casos aquesta preposició es deixa substituir per *en*. Als exemples de la columna de l'esquerra tenim *a* i als de la dreta, *en*. El context que ens importa veure és el mot que hi ha darrere de la preposició, si comença en consonant o en vocal. Més endavant també ens interessarà saber si aquesta vocal és alta o no.

1. Tal com ja va intuir Gabriel FERRATER a *Sobre el llenguatge*, Barcelona, Quaderns Crema, 1981, p. 31-33.

2. A part d'estudis molt parcials, hi ha un treball de J. RUAIX escrit amb òbvia i declarada preocupació normativa. S'hi aporten molts exemples i un notable interès per proposar usos arcaïtzants de la preposició *en*, a J. RUAIX, *Punts conflictius de català*, Barcelona, Barcanova, 1989.

1.1. *Objecte directe*

- (1) (a) T'he mirat *a* tu. (a') *T'he mirat *en* tu.
(b) L'he mirat *a* ell. (b') L'he mirat *en* ell.
(o bé: L'he mirat *a n'*ell.)³

L'exemple (1a') ens mostra que, davant de consonant no es dóna el canvi de preposició.⁴ La solució que veiem a (1b') es produeix només a un nivell col·loquial. A (1b), si tenim una elocució no marcada, les dues vocals seguides (la de la preposició més la del pronom) originen una dialefa. El fet que la llengua presenti un canvi de preposició a (1b') és justament per evitar dues vocals seguides.

No considerarem aquí l'aparició d'*en* a més a més de la preposició *a*, tal com veiem als exemples següents:

- (2) (a) T'ha mirat *en a* tu.
(b) *Ens ha mirat *en a* tots.

Aquesta variant, si no vaig errat, es produeix per analogia amb els casos on hi ha dues vocals en contacte. És un fenomen poc usual i poc generalitzat, que està en recessió segurament per la generalització de l'escolarització en català i perquè són formes que no es troben mai escrites. Els contextos on apareix són cada vegada més reduïts als pronoms personals *i*, d'altra banda, no aporta res interessant a l'estudi que portem a terme. Tal com veiem a (2b), tant *tu* com *tots* comencen en consonant *i*, tanmateix, (2b) és pràcticament inexistent. Vegem ara el mateix quan la funció sintàctica és l'objecte indirecte o qualsevol altre datiu.

1.2. *Objecte indirecte i altres datius*

- (3) (a) Ho ha donat *a* la Maria. (a') *Ho ha donat *en* la Maria.
(b) Ho ha donat *a* aquella noia. (b') Ho ha donat *en* aquella noia.⁵

3. En el llenguatge escrit que imita aquesta substitució d'*a* per *en*, sovint es veu amb les dues grafies (també es troba *an*, que no cal considerar perquè és una mera variant inadequada de la primera): la primera reflecteix el fenomen com una equivalència combinatoria. La segona com una epèntesi d'*ena*, cosa, que, en principi, sembla una incongruència. Més avall tornarem sobre el tema; però, a partir d'ara, utilitzaré preferentment el concepte de canvi de preposició i només la primera grafia de l'exemple (1b'). L'asterisc indica que l'exemple no es dóna a cap nivell lingüístic.

4. Vegeu, però, més avall, l'exemple (2).

5. Vegeu la nota 2. Hi ha encara la possibilitat de considerar exemples com *Ho vaig donar amb en Joan*; si pensem en termes d'epèntesi, aquesta és encara més estranya que l'anterior. Parlarem d'aquest problema més endavant. A partir d'ara, per simplicitat, prescindirem de les grafies que reflecteixen l'epèntesi.

(c) Ho ha donat <i>a</i> en Joan.	(c') Ho ha donat <i>en</i> en Joan
(o bé: <i>a n'</i> en Joan).
(d) Ho ha donat <i>al</i> noi.	(d') Ho ha donat <i>en</i> el noi
(o bé: <i>a n'</i> el noi).
(e) Ho ha donat <i>a</i> una noia.	(e') Ho ha donat <i>en</i> una noia.

La funció d'objecte indirecte exigeix sempre la preposició *a* i revela el mateix comportament que hem vist a (2) parlant de l'objecte directe.⁶ Els altres datius tenen el mateix comportament, encara que no siguin complements del verb, sinó de tot el predicat (benefactius) o bé d'un nom (simpatètics).⁷ Els datius ètics no s'inclouen en la nostra consideració perquè no poden aparèixer sinó com a clítics. Pel que fa al comportament que ens interessa, la diferència d'aquestes funcions sintàctiques no juga cap paper en el problema que estem examinant.

Així, doncs, aquí tampoc no hi ha canvi de preposició quan el mot que segueix comença en consonant, tal com veiem a (3*a'*). I el conflicte de les dues vocals neutres en contacte es resol amb una elisió. Les solucions (3*b'*, 3*c'*, 3*d'* i 3*e'*), com en el cas de l'objecte directe, són pròpies de nivells col·loquials i no apareixen en l'escriptura sinó quan es tracta de reflectir-los.

No m'estranyaria gens que, com que, tant en aquest apartat com a l'anterior (però no en els que examinarem més avall), l'equivalència combinatòria respon a un nivell d'elocució més col·loquial, si ens poséssim a examinar verbs de poca freqüència d'ús, ens resultaria impossible acceptar el canvi de preposició. Examinem ara la funció dels objectes regits, però només els que apareixen amb la preposició *a*.⁸

1.3. Objectes regits

(4)	(a) Tots van accedir <i>a</i> la petició.
	(a') *Tots van accedir <i>en</i> la petició.
	(b) Tots van accedir <i>a</i> aquella petició.
	(b') *Tots van accedir <i>en</i> aquella petició.

6. Als nivells col·loquials, se sent la preposició davant de l'objecte directe fins i tot en els contextos que la normativa no accepta. I s'hi observa també el mateix fenomen de l'equivalència combinatòria: *Vaig veure en aquella noia abans d'ahir*. I fins i tot: *Vaig veure en la Roser la setmana passada*. De totes maneres, l'ús no normatiu d'aquesta preposició davant de l'objecte directe és un problema diferent del que ens ocupa ara.

7. Per exemple, datiu benefactiu: En (*aquesta noia / a la Maria*), *li porten l'esmorzar al llit*. Datiu simpatètic: En (*aquesta noia / a la Maria*), *li vaig veure les cuixes*. Naturalment, els nivells que ho mostren són els més col·loquials.

8. Els que regeixen *en* no presenten *a*, tret del cas (normatiu) de davant d'infinitiu: *Pensa en mi / Pensa a dir-m'ho*.

- (c) Tots van accedir *a* una petició.
 (c') *Tots van accedir *en* una petició.

Aquesta funció, en principi, requereix el manteniment d'*a* sigui quin sigui el context fonològic en què es troba, sempre que el verb la regeixi, com ara els següents: *acostumar-se a, dedicar-se a, exposar algú a, contribuir a*, etc.

Crec, tanmateix, que hi ha verbs que tenen aquest règim i poden acceptar més d'una preposició. Per exemple, el verb *contribuir* demana la preposició *a* per al seu complement de règim. No seria gens estrany sentir exemples com el següent: *Contribuir en aquell afer*, o fins i tot *Contribuir en totes les feines*. Caldria estudiar si realment hi ha o no hi ha verbs més laxos en la tria de la preposició. És un problema menor perquè són casos molt poc freqüents. Vegem ara la funció dels adjunts.

1.4. Els adjunts

És en aquesta funció adverbial on trobem una gran variació en l'ús de les preposicions. L'estudi ja citat de Ruaix presenta molts exemples on l'adjunt apareix amb *en* tot i que va seguit d'una consonant. Això, doncs, en principi, és interessant perquè contradiu la tesi de l'equivalència combinatòria i ens obliga a estudiar millor el problema. Ruaix proposa una regla general que diu que s'ha d'usar *en* quan «s'expressa situació o repòs, presència, interioritat, entrada...». I cita aleshores els verbs «*ser, estar, esdevenir-se, trobar-se, romandre, viure, entrar, posar* i anàlegs». Segons Ruaix, s'ha d'usar *a* quan «s'expressa direcció o moviment, contacte, aproximació...». I cita aleshores els verbs «*anar, venir, tornar, arribar, pujar, baixar, tocar, acostar-se* i anàlegs». Es fa una mica difícil d'entendre l'afirmació que segueix, segons la qual, la regla general es basa en el factor sintàctic «que és el més important». I es fa difícil d'entendre perquè els criteris que acaba de descriure Ruaix són semàntics: *contacte, aproximació, presència, interioritat*, etc., no són factors sintàctics; són, en tot cas, papers temàtics vagues, sense definir. I, per exemple: si l'expressió *a la dreta* expressa situació, com és possible que no es pugui dir *en la dreta*?

En tot cas, els exemples que, segons Ruaix han d'anar amb *en* són els de l'esquerra de (5). A la dreta, hi he posat exemples amb *a* per veure si hi surten contraexemples:

- (5) (a) Viuen *en* territori estranger.
 (a') *Viuen *a* territori estranger.
 (b) Viuen *en* els territoris del nord.
 (b') Viuen *als* territoris del nord.

- (c) Dormen *en* cambres diferents.
- (c') Dormen sis nens *a* cada cambra.
- (d) Es troben *en* cafès i tertúlies.
- (d') *Es troben *a* cafès i tertúlies.

Pel que veiem a (5), gairebé tots els exemples de Ruaix tenen contra-exemples, els quals ens seran útils per veure-hi més clar. La frase **Viuen a territori estranger* és inexistent (o potser caldria dir quasi inexistent); però (5b'), en canvi, és tan bona com (5b), que justament no és res més que un altre exemple de l'equivalència combinatòria. A (5c'), veiem un exemple molt conegut de Fabra, que també és tan bo com (5c). I, finalment, (5d') torna a ser dolenta. La raó de tot això és relativament fàcil de veure. De l'agramaticalitat de (5a') i (5d') en té la culpa la manca del determinant. La prova és que podem dir perfectament frases com aquestes: *Viuen a un territori estranger, viuen al territori del nord, es troben als cafès o a les tertúlies dels bars*, etc.

Segons la regla de Ruaix, el verb *anar*, que regeix un adjunt amb paper temàtic d'espai,⁹ la preposició obligatòria és *a*. Però en virtut de l'equivalència combinatòria, resulta que podem trobar *en*: *Vam anar en aquella casa*, ús col·loquial, però que un novel·lista està obligat a usar si vol reflectir aquest nivell en un determinat personatge.

Ruaix parla també de frases ambigües. I la seva necessitat de desambiguar el porta a corregir, d'una manera innecessàriament general, (6a) per (6b). Examinem-ho:

- (6) (a) [En Joan va ser] lleial *a* la guerra.
- (b) [En Joan va ser] lleial *en* la guerra.

Ruaix ja especifica que, segons el context, la frase no volia dir que l'objecte de la seva lleialtat fos la guerra. Ara bé: la primera expressió, «a la guerra» és un complement de l'adjectiu, funció que no admet, com ja veurem més avall, cap canvi de preposició, sigui quin sigui el context fonètic. A la segona expressió, «en la guerra» és un adjunt de frase, i aquí sí que s'admet el canvi de preposició, sobretot quan el sintagma està dislocat a l'esquerra i deixa traça (el clític *hi*). Vegem-ho:

- (7) (a) *A* la guerra, en Joan era lleial. [Per exemple: al seu capità]
- (b) *A* la guerra, en Joan hi era lleial. [On l'antecedent de *hi* és *a la guerra*]

9. El paper temàtic, seguint *The comprehensive grammar of the English language* (Longman), és més complex (espai-direcció-destí), però no entrarem en aquesta discussió.

- (c) *En* la guerra, en Joan era lleial. [Idèntic sentit que (7a)]
 (d) **En* la guerra, en Joan hi era lleial.

És a dir: (7a) significa que en Joan era lleial a algú, al seu capità, per exemple, mentre hi havia guerra. Però (7b) significaria, en el cas que tingués sentit ser lleial a alguna cosa no animada, que l'objecte de la lleialtat d'en Joan era la guerra. Ara bé, (7a), que no és gens ambigua, significa el mateix que (7c), que a mi em sembla d'un estil més tocat i posat que (7a). I, finalment, (7d) és una frase impossible, si el clític *hi* és l'antecedent de *en la guerra*.

Així, doncs, ni que la frase hagués estat ambigua, no calia corregir-la *necessàriament*. La frase *A la guerra, en Joan era lleial* no vol dir de cap manera que l'objecte de la lleialtat fos la guerra. Per tant, no és una «falta» de gramàtica, sinó la preferència d'un estil menys artificios i arcaïtzant. De fet el que queda clar, a l'article de Ruaix, és la seva preferència per tot el contrari, preferència basada, suposo, en els textos antics. Però, com que resulta que les llengües evolucionen, agafar, en aquests aspectes, els antics com a únic mirall vol dir no acceptar que les llengües sofreixen canvis. I això ja no és gramàtica. Si l'original de la frase citada per Ruaix (i ell no en cita l'autor «per delicadesa») estava en el context d'un estil elevat, aleshores la correcció era innecessària, però adequada. Si tenia un estil col·loquial, aleshores era innecessària i inadequada.

D'altra banda, no es pot aduir, com fa Ruaix, l'argument de l'ambigüitat per tal d'afavorir *en*. Totes les llengües estan plenes de frases ambigües. A *Li vaig comprar un ram de roses*, aquest *li* pot ser tant el venedor (o venedora) com el destinatari (o destinatària) del ram, i no passa res perquè sigui ambigua. Que un text abstracte o més apartat de la realitat pragmàtica no ha de ser ambigu, això ja ho sap tothom; però pertoca a l'autor (no al corrector) decidir quines estratègies, de les moltes que li brinda la llengua, triarà per fer-se entendre millor. Per desfer aquestes ambigüitats que poden produir aquestes preposicions, hi ha solucions menys rígides i menys extremes que la d'utilitzar una preposició que dona a la frase una connotació arcaïtzant.

I un últim detall: per desgràcia, difícilment podrem aduir textos moderns (sobretot els editats durant la dictadura i fins i tot uns quants anys després), si la majoria d'aquests textos ha passat per correccions excessivament innecessàries o excessivament rígides. Difícilment un gramàtic pot estudiar l'ús d'*a* i *en* en una obra, si el corrector s'ha extralimitat modificant opcions d'estil. Però aquest és també un altre problema que sobrepassa els límits d'aquest article.

Fets aquests comentaris a l'article de Ruaix, passem a analitzar què passa en tots els tipus d'adjunt. Començarem pels regits.

1.4.1. Adjunts regits amb paper temàtic d'espai o de temps (verbs transitius)

Vegem només uns pocs exemples:

- (8) (a) Va posar la roba *a* l'armari.
(a') *Va posar la roba *en* l'armari.
(b) Va posar el pernil *al* rebost.
(b') Va posar el pernil *en* el rebost.
(c) ?Va posar la roba *a* aquell armari
(c') Va posar la roba *en* aquell armari.
(d) Va posar la roba *a* un armari.
(d') Va posar la roba *en* un armari.
(e) Va situar-ho *a* la primera meitat del segle.
(e') Va situar-ho *en* la primera meitat del segle.
(f) Va situar els fets *al* segle XIX.
(f') Va situar els fets *en* el segle XIX.
(g) ?Va situar el fets *a* aquest segle.
(g') Va situar els fets *en* aquest segle.
(h) Va situar els fets *a* un segle de l'edat mitjana.
(h') Va situar els fets *en* un segle de l'edat mitjana.

Fixant-nos només en aquestes primeres dades, els adjunts regits d'espai o temps mostren unes característiques lleugerament distintes a les que hem vist en els objectes directes i indirectes. Com veiem a (8a'), es manté la impossibilitat del canvi de preposició davant de consonant. I sembla que la llengua, davant dels contactes vocàlics que tenim a (8c-8c') i a (8g-8g') prefereix el canvi de preposició més que no pas l'elisió, sense que això vulgui dir que (8c) i (8g) no apareguin mai. I finalment, davant de vocal alta, tant la sinalefa com el canvi de preposició són possibles.

Hauríem de remarcar, de passada, que tant l'elisió (contracció) com el canvi de preposició són possibles en els casos de (8b-8b'). Es fa difícil mesurar si és més col·loquial (8b') que (8b). Personalment, crec que això torna a ser una opció estilística. En tot cas, si comparem (3d') amb (8b'), veurem que si (3d') reflectia un nivell molt col·loquial, (8b') no el reflecteix. Crec que també hauríem de negar que entre (8b) i (8b') hi hagi cap diferència de sentit.¹⁰ En resum, de (8a) fins a (8d) la teoria de l'equivalència combinatòria, deixant de banda les excepcions que ja hem vist, és una explicació adequada i correcta.

Pel que fa als adjunts de temps, hi ha poc verbs que els subcategoritzin. «Situat» en pot ser un. La comparació entre (8a-8a') i els exemples (8e-8e')

10. Sobre això, vegeu, més avall, l'apartat 3.

és interessant. Per què no és possible el canvi de preposició a (8a') i, en canvi, ho és a (8e')? Intueixo que és el paper temàtic de temps que fa que l'equivalència combinatòria no s'apliqui a (8e'). L'estudi queda obert. I és un estudi que necessita examinar tant els verbs com tota la varietat de papers temàtics de temps. També seria interessant mirar si la teoria de l'optimitat resoldria problemes fins ara sense solució.¹¹ Pel que fa al nivell, penso que (8e') és més adequat a un estil més alt i que (8e) ho és més a un estil més col·loquial.

A part del paper temàtic de temps, hi ha d'haver altres factors. Examinem aquests exemples addicionals, on trobem un cas anàleg, però amb el paper temàtic d'espai:

- (9) (a) Va encaixar les peces *a* l'obertura de la paret.
 (a') ?Va encaixar les peces *en* l'obertura de la paret.
 (b) ?Va encaixar les peces *a* aquesta obertura de la paret.
 (b') Va encaixar les peces *en* aquesta obertura de la paret.
 (c) Va encaixar les peces *al* forat de la paret.
 (c') Va encaixar les peces *en* el forat de la paret.
 (d) Va encaixar les peces *a* una obertura de la paret.
 (d') Va encaixar les peces *en* una obertura de la paret.

Encaixar accepta *a* per introduir l'adjunt. El canvi de preposició és possible en els contextos de davant de vocal. Què passa, doncs, amb l'exemple (9a')? Simplement sobreviu amb una connotació arcaïtzant, i potser per això, en un context col·loquial, resulta afectat. Però és obvi que cal incloure aquesta possibilitat a qualsevol gramàtica descriptiva (o normativa, perquè no s'ha d'imposar mai una sola solució allà on n'hi ha més d'una).

Pel que fa a les excepcions a l'equivalència combinatòria, les posarem al final d'aquest treball. Potser aquí, de moment, caldria esmentar que, sigui quin sigui el tipus d'adjunt, davant d'un topònim, encara que comenci en vocal, no apareix mai l'equivalència combinatòria: **Va anar en Amèrica*. Tam-

11. Més amunt he escrit la frase següent: «La funció d'objecte indirecte exigeix la preposició *a*, *a* tots els contextos fonètics». En principi, l'objecte indirecte no pot exigir res, perquè no es refereix a un ésser animat. És obvi que l'expressió és metafòrica. Però el més interessant és que *exigir* demana un objecte indirecte, que la meua frase no explicita, perquè és zero per indefinit. Aquest buit, crec jo, l'ocupa l'adjunt «tots els contextos fonètics», el qual, si s'hagués trobat amb la presència de l'objecte indirecte, possiblement hauria preferit la preposició *en*: «La funció d'objecte indirecte exigeix a la llengua la preposició *a* *en* tots els contextos fonètics». És en aquests punts, però no en d'altres, crec, que Ruai (1989) té raó a preferir la preposició *en* com a solució menys col·loquial, però en tot cas, hauriem de parlar de preferències estilístiques, sense necessitat de desitjar que la normativa ens imposés l'una o l'altra.

poc no es diu mai: **He estat en Amèrica*, però sí, en canvi, *He estat en un lloc impressionant*.¹²

Un altre exemple que pot ajudar a veure la complexitat del problema: la forma pronominal *trobar-se* es pot veure amb *a* (*Trobar-se a la plaça*), *en* (*Trobar-se en un lloc, en alguna ciutat*, etc.); però una frase com *Trobar-se en la situació més difícil* mostra que aquí no es pot acceptar *a* (**Ens trobàvem a la situació més difícil*). Tampoc accepta *a* la forma relativa: **La situació a què ens trobem* (compareu amb *La ciutat on ens trobàvem*). Tal com diu Ruaix, sembla com si els locatius figurats demanin *en*. S'hauria de mirar, tanmateix, si no es tracta de dos verbs diferents. Un sentit és que dues persones es trobin en una plaça (per atzar o no) i l'altre és que es trobin en una situació desesperada. La primera admetria, per exemple, una interpretació recíproca. La segona, de cap manera. Em pregunto si no seria una bona proposta considerar que el primer verb subcategoritza un adjunt (que és una funció adverbial) i el segon verb, un objecte regit (que no és una funció adverbial). El primer admetria l'equivalència combinatòria de les preposicions; però el segon no, tal com ja hem vist a l'apartat sobre els objectes regits. I potser per aquest camí no caldria fer la distinció entre locatiu real i locatiu figurat.

D'una manera similar, *portar* regeix un objecte regit a *En Joan va portar la dona al suïcidi*, però regeix un adjunt a *En Joan va portar la seva dona a la plaça*. El primer sentit no admet l'equivalència combinatòria, tal com hem vist als exemples de (4). Però el segon sentit, sí que l'admet: *En Joan va portar la seva dona en aquell restaurant*.

Passem ara a la pròxima funció sintàctica on apareix la preposició i on apareix el mateix problema.

1.4.2. Adjunts regits amb paper temàtic d'espai amb verbs intransitius que només subcategoritzen aquest adjunt

- (10) (a) L'August va caure *a* la piscina.
(a') *L'August va caure *en* la piscina.
(b) L'August va caure *al* pou.
(b') L'August va caure *en* el pou.
(c) ?L'August va caure *a* aquell pou.
(c') L'August va caure *en* aquell pou.

12. En aquest punt, Ferrater no es va adonar que l'equivalència combinatòria sí que es pot donar quan hi ha una determinació de lloc. *Op. cit.* p. 33. Els adjunts de temps presenten molta variació, la qual ja ha estat ben descrita a Joan SOLÀ, *Gramàtica normativa: estat de la qüestió*, Barcelona, Empúries, 1994.

- (d) L'August va caure *a* un pou.
 (d') L'August va caure *en* un pou.
 (e) Tothom s'estava *a* l'ombra.
 (e') *Tothom s'estava *en* l'ombra.
 (f) Tothom s'estava *al* lloc on hi havia ombra.
 (f') Tothom s'estava *en* el lloc on...
 (g) ?Tothom s'estava *a* aquell lloc on...
 (g') Tothom s'estava *en* aquell lloc on...
 (g) Tothom s'estava *a* un lloc on...
 (g') Tothom s'estava *en* un lloc on...

Amb aquestes dades, sembla que som allà mateix de sempre: l'equivalència combinatòria continua actuant: *en* queda bloquejat davant de consonant i tant (10c) com (10g) s'usen menys que (10c') i (10g').

Pel que fa als verbs de direcció, la preposició *a* és usual fins i tot a (11c) on hi ha dues vocals neutres seguides.

- (11) (a) Vaig anar *a* la piscina.
 (a') *Vaig anar *en* la piscina.¹³
 (b) Vaig anar *al* mas.
 (b') Vaig anar *en* el mas.
 (c) Vaig anar *a* aquella piscina.
 (c') Vaig anar *en* aquella piscina.
 (d) Vaig anar *a* una piscina coberta.
 (d') Vaig anar *en* una piscina coberta.

Efectivament: a (11a') i a (11e'), a diferència de l'exemple (9), veiem que el canvi de preposició queda bloquejat davant de consonant. Pel que fa a les dues vocals en contacte, la primera es pot elidir perquè l'adjacència entre el verb i el seu adjunt regit difícilment pot provocar dificultats de comprensió de la frase. Quan hi ha la possibilitat de la contracció, com a (11b) i a (11b'), també és possible el canvi de preposició. És obvi, en un verb de direcció, que en el context de (11c-11c') la segona solució és més col·loquial.

Vegem ara les altres funcions dels adjunts no regits: quan l'adjunt té un paper temàtic d'espai figurat (o bé ho expliquem com un complement del predicat no adjunt), trobem exemples com els següents:

13. A nivells molt col·loquials, es pot sentir: *Vaig anar en a la piscina*, però per les raons esmentades en el comentari de l'exemple (2), deixarem de banda aquesta solució.

1.4.3. Adjunts del predicat amb paper temàtic d'espai

- (12) (a) Vam menjar *a* l'hotel de sempre.
(a') [?]/*Vam menjar *en* l'hotel de sempre.
(b) Vam menjar *al* restaurant de sempre.
(b') Vam menjar *en* el restaurant de sempre.
(c) Vam menjar *a* aquella fonda de sempre.
(c') Vam menjar *en* aquella fonda de sempre.
(d) Vam menjar *a* un restaurant bastant bo.
(d') Vam menjar *en* un restaurant bastant bo.

Als exemples de (12a) a (12d) veiem que l'adjunt del predicat, tot i ser més perifèric que el regit, torna a acceptar l'equivalència combinatòria. Tots els casos són acceptables, menys (12a'), que té una consonant després de la preposició.

1.4.4. Adjunts de frase

En aquest apartat, hi incloem tots els adverbials que, dislocats a la dreta de la frase, no deixen traça, no són l'antecedent de cap clíctic, perquè aquest no hi figura. Són elements totalment perifèrics, que cauen fora del domini de la frase i, per tant, el verb no juga cap paper per decidir quina preposició hi apareix. En principi, tenim dos papers temàtics: espai (real o figurat) i temps.

- (13) (a) *A* la plaça, en Pere va caure a terra.
(a') **En* la plaça, en Pere va caure a terra.
(b) *Al* carrer de Girona, en Pere va caure a terra.
(b') *En* el carrer de Girona, en Pere va caure a terra.
(c) [?]*A* aquell carrer, en Pere va caure a terra.
(c') *En* aquell carrer, en Pere va caure a terra.
(d) *A* un carrer de no sé quin poble, en Pere va caure a terra.
(d') *En* un carrer de no sé quin poble, en Pere va caure a terra.

A l'exemple (13a') tornem a veure com es continua aplicant l'equivalència combinatòria. Caldria també estudiar detingudament els exemples adduïts per Ruaiç on *en* és possible, però molt afectat. Però tal com anem veient al llarg d'aquest article, l'equivalència combinatòria sembla una explicació més completa.

Si el paper temàtic és d'espai figurat, la preposició, com diu RuaiX, és *en*:

- (14) (a) *A les situacions difícils, és millor no actuar amb violència.
(a') *En* les situacions difícils, és millor no actuar amb violència.
(b) *A la situació d'ahir, era millor no actuar amb violència.
(b') *En* la situació d'ahir, era millor no actuar amb violència.
(c) *A aquestes situacions difícils, és millor no actuar amb violència.
(c') *En* aquestes situacions difícils, és millor no actuar amb violència.
(d) *A unes situacions així, és millor no actuar amb violència.
(d') *En* unes situacions així, és millor no actuar amb violència.

Si en lloc del paper temàtic d'espai, tenim temps, aleshores la diversitat de possibilitats és enorme i ja ha estat estudiada per Joan Solà. No tinc absolutament res més a dir sobre el que ja em sembla un treball exemplar.

1.5. *Complements de verbs anomenats de suport*

Com ja és sabut, els verbs de suport perden el seu sentit original i formen amb el seu complement una unitat semàntica, que és la que subcategoritza els complements. Per exemple, *donar a donar una cosa a algú* regeix un subjecte, un objecte directe i un d'indirecte; però *donar a donar un cop a la paret*, el verb és converteix en un mer suport de *donar un cop* i és tot això que regeix un locatiu. Quan aquest locatiu és una possessió inalienable d'un sintagma nominal animat, aquest apareix, però no ja com a objecte indirecte, sinó com a datiu simpatètic. Per exemple: *A la Maria li vaig donar un cop al braç*.

Així, doncs, a expressions com *fer-se a la mar*, *fer-se a la vela*, el verb de suport i el seu complement funcionen com una frase feta i l'equivalència combinatòria no es pot donar mai. No es donen, crec, casos com el següent: **fer-se en una mala mar*.

1.6. *Complements de nom deverbals*

En principi, els noms deverbals presenten una variació mínima respecte als verbs dels quals procedeixen. Es resisteixen al canvi de preposició. A (16), per exemple, veiem que si el verb acceptaria l'equivalència combinatòria a un nivell col·loquial, el nom no l'accepta. Als exemples següents, *a* és molt més corrent:

- (16) (a) L'anada *a* la Mare de Déu del Mont va ser divertida.
(a') *L'anada *en* la Mare de Déu del Mont va ser divertida.

- (b) L'anada *al* Montseny va ser molt divertida.
- (b') ?L'anada *en* el Montseny va ser molt divertida.
- (c) L'anada *a* aquella muntanya va ser molt divertida.
- (c') ?L'anada *en* aquella muntanya va ser molt divertida.
- (d) L'anada *a* una muntanya alta pot ser molt divertida.
- (d') ?L'anada *en* una muntanya alta pot ser molt divertida.

Si no tenim un verb de direcció i el complement no és un adjunt, encara es manté més la preposició del verb:

- (17) (a) L'explicació del professor *a* les bibliotecàries.
- (a') *L'explicació dels professors *en* les bibliotecàries.
- (b) L'explicació del professor *als* estudiants.
- (b') *L'explicació del professor *en* els estudiants.

En realitat, és normal que sigui així, perquè el paral·lelisme amb els objectes regits és obvi.

1.7. *Complements d'adjectius*

- (17) (a) Això serà molt útil *a* la humanitat.
- (a') *Això serà molt útil *en* la humanitat.
- (b) Això serà molt útil *als* treballadors.
- (b') *Això serà molt útil *en* els treballadors.
- (c) Això serà molt útil *a* aquest noi.
- (c') *Això serà molt útil *en* aquest noi.
- (d) Això serà molt útil *a* una persona com tu.
- (d') *Això serà molt útil *en* una persona com tu.

Tampoc en aquest apartat no és possible el canvi de la preposició. Vegem ara l'última funció possible de la preposició *a*.

1.8. *Locucions preposicionals o adverbials lexicalitzades*

- (18) (a) *Al* damunt de...
- (a') **En* el damunt de...
- (b) Respecte *a* això...
- (b') *Respecte *en* això...

Tampoc aquí no és possible l'equivalència combinatòria.

Hi ha un cas, ja esmentat, en el qual la preposició *a* ocupa el lloc d'*en*. Per exemple: quan, en lloc d'un sintagma preposicional, trobem un infinitiu: *pensa en mi*, però, en canvi, *pensa a dir-m'ho*. Aquest canvi de preposició no és degut al context fonològic. En realitat, en el context fonològic, no és mai *a* que ocupa el lloc de *en*, sinó viceversa, de la mateixa manera que no és mai *en* que ocupa el lloc de *amb*, sinó viceversa, tot i que *amb* pot substituir *a*.

Aquestes són, *grosso modo*, les dades. Més endavant veurem més excepcions concretes. Abans de sistematitzar tot el que ha aparegut fins aquí, decidirem sobre l'alternativa entre el canvi de preposició o l'epèntesi.

2. CANVI DE PREPOSICIÓ O EPÈNTESI?

En principi, el fenomen que hem vist fins ara es pot explicar, com dèiem a les notes 2 i 3, com un canvi de preposició o com una epèntesi. Ambdós fenòmens eviten un contacte vocàlic. No són, com ja hem vist, les úniques solucions. Per evitar un contacte entre dues vocals, tal com acabem de veure, la llengua té diverses solucions. La primera és l'elisió, que la grafia pot o no pot reflectir. La reflecteix, per exemple, a les contraccions. La preposició *a* seguida de l'article *el* s'escriu *al*. Però, a *Hem anat a aquella casa*, la grafia no reflecteix l'elisió.

La segona solució és la sinalefa. A *Hem anat a un poble de pagès*, tenim una sinalefa entre la preposició i l'article indeterminat. Aquí simplement hem convertit una vocal alta en una semivocal, amb la qual cosa ja hem evitat les dues vocals en contacte. La tercera solució és l'equivalència combinatòria entre dues preposicions: *He posat les camises a l'armari* / *He posat les camises en aquell armari*, o bé: *He posat les camises a n'aquell armari*, solució, aquesta darrera, que no s'ha utilitzat mai d'ençà que tenim la llengua normada i, per tant, sobta. Sobta sobretot perquè aquí la normativa ja accepta *de facto* la solució *en* quan segueix un mot que comença en vocal com, per exemple, *aquell*. Però trobaríem menys estrany, en una novel·la on es volgués reflectir la parla col·loquial, per exemple, una frase com *Ho he donat a n'aquell noi*, grafia bastant comuna abans de normar la llengua. La decisió és encara més difícil, si pensem que el fenomen que estem tractant no és ni un canvi de preposició ni una epèntesi, sinó una combinació d'ambdues coses. Es tracta, bàsicament, d'evitar, sempre que sigui possible, que una síl·laba comenci en vocal, quan l'anterior acaba en vocal.¹⁴ És curiós que les dues epèntesis que es donen siguin *n* i *mb*, i és obvi que, si es donen aquestes i no altres, és perquè les associem a les

14. Vegeu, sobre això: Blanca PALMADA, *La fonologia del català i els principis actius*, Bellaterra, SPUAB, 1994.

preposicions *en* i *amb* respectivament. Per tant, podríem dir que es tracta d'un canvi de preposició disfressat d'epèntesi.¹⁵ Què ha de fer —ens podríem preguntar ara— un novel·lista, per exemple, que vulgui reflectir la parla col·loquial i la frase en qüestió, per exemple, *Ho he donat a n'aquell noi* (o bé *Ho he donat en aquell noi*)? De fet, això no és més que un detall d'un problema més general, que és la manera com hem de reflectir la parla col·loquial en l'escriptura. Això inclouria l'equivalència combinatòria de les preposicions, les combinacions de pronoms clítics, les variants del relatiu, etc.

3. EL PAPER DE LA SEMÀNTICA

De la mateixa manera que és un error prescriure una solució per evitar frases ambigües, la tendència a veure diferències massa primes a vegades porta els gramàtics a afirmacions errònies. Són dos «tics» de les gramàtiques tradicionals que caldria bandejar. El primer per innecessari i el segon per subjectiu, i tant l'un com l'altre són generadors d'inexactituds. En un llibre d'estil¹⁶ (1995), podem llegir que les frases (a) són diferents de les de (b) en els exemples següents:

- (19) Tinc magatzems de distribució
 (a) *a* tot l'Empordà (= faig la distribució per tot l'Empordà).
 (b) *en* tot l'Empordà (= tinc magatzems per tot l'Empordà).¹⁷
- (20) Ha escrit molt
 (a) *al* diari (= ha adreçat molts articles al diari).
 (b) *en* el diari (= he fet molts articles per al diari).

Que això és erroni, salta a la vista a la primera lectura. Només cal que, a (20), canviem *el diari* per *l'Avui* i veurem què passa:

- (21) Ha escrit molt
 (a) *a* l'Avui.
 (b) **en* l'Avui.

Els exemples de (19-21), doncs, demostren que l'afirmació de Mestres *et al.* és errònia. La preposició *en* només és possible si el fonema que ve des-

15. Aquest tipus de transformació és molt corrent a totes les llengües. Un sol exemple: en els clítics tenim *el* i *li* que, en determinats contextos es transformen en *hi*.

16. J. M. MESTRES, J. COSTA, M. OLIVA i R. FITÉ, *Manual d'estil, la redacció i l'edició de textos*, Barcelona, Eumo: Universitat de Barcelona: Associació de mestres Rosa Sensat: Universitat Pompeu Fabra, 1995. [També 2a edició, 2000]

17. Aquest exemple (o un de quasi idèntic) apareixia ja al llibre de Ruaix, i es possible que fos l'embrió de l'error que comentem.

prés de la preposició és vocàlic. No té res a veure amb la diferència que se li atribueix al *Manual d'estil* esmentat. Al moment d'explicar fenòmens de llengua, els gramàtics hem d'anar molt amb compte a formular apreciacions subjectives de diferències de sentit tan rebuscades i tan minses. *En el diari* és possible perquè en aquest context fonològic, les dues solucions són possibles, perquè després de la preposició tenim una vocal. Ara bé, a l'exemple (21), després de la preposició tenim una consonant: *l'Avui*. Pel que fa a les suposades diferències dels exemples de (19) són, com és obvi, igualment fantàstiques.

No tinc res a dir sobre la possibilitat, ja apuntada més amunt, que, a les funcions d'adjunt, sobretot quan el paper temàtic és de temps, la preposició *en* pot aparèixer seguida de consonant. És un ús que no tenim per què deixar de considerar acceptable. No enrigidir la llengua és la millor manera de servir-la.

4. CONCLUSIONS

Per tal de simplificar el problema, partirem només d'aquelles funcions sintàctiques que permeten l'equivalència combinatòria. I les agruparem segons els comportaments observats al primer apartat.

Equivalència combinatòria:

- a) Objectes directes
- b) Objectes indirectes
- c) Complementes de nom deverbal
- d) Adjunts

Excepcions:

- a) Topònims (amb *a*)
- b) Davant de relatiu (amb *en*)
- c) Adjunts sense determinant (amb *en*)
- d) Adjunts amb paper temàtic de temps (diversitat de solucions)¹⁸
- e) Adjunts amb paper temàtic d'espai figurat (preferència per *en*)¹⁹
- f) Complementes de nom no deverbal (preferència per mantenir la preposició)
- g) Complementes d'adjectiu (es manté la preposició)
- h) Locucions preposicionals o adverbials lexicalitzades (es manté la preposició)

18. Naturalment hem de considerar aquí les excepcions de rigor: vegeu el capítol 6 de l'obra esmentada més amunt de Joan Solà.

19. Pau López, a l'apèndix de la gramàtica pòstuma de Fabra, diu que davant de l'adjectiu interrogatiu «*quin, quina, etc.*» s'ha d'escriure *a* i no *en*. En realitat, l'afirmació no té fonament. Si aquest adjectiu va seguit d'un substantiu d'espai figurat, aleshores va amb *en*.

Si observem, doncs, els resultats, veurem que no són tan complicats com podia semblar a primera vista. Deixant de banda les excepcions, trobem solament tres funcions sintàctiques (que, de fet, s'enclouen en dues) en les quals actua l'equivalència combinatòria: objectes (directes i indirectes) i adjunts. Podem veure'n el resum en el quadre següent, que explica el comportament de la preposició *a* en els quatre contextos esmentats.

<i>Preposició a</i>	<i>Elisió</i>	<i>Sinalefa</i>	<i>Canvi de preposició davant de vocal</i>	<i>Canvi de preposició davant de consonant</i>
Objecte directe i objecte indirecte	Sí	Sí	Sí	No
Adjunts	Sí	Sí	Sí	No (amb excepcions)

Caldria recordar que això és només l'inici d'una feina molt més llarga, perquè no solament s'han d'estudiar el màxim de solucions dialectals, sinó que, a més a més, s'hi han d'integrar les solucions que tindriem si hi incorporéssim la preposició *amb*. Només després d'un estudi global en aquestes direccions, podríem començar a veure-hi clar sobre la manera com la llengua soluciona el principi de l'obertura sil·làbica, així com les solucions més recomanables de cara als nivells col·loquials quan apareixen a la llengua escrita.

SALVADOR OLIVA